juurde ja leidis meil pea esimesena puhtsubjektiivse lüürika allika. Tema lähtekohaks sai ainult individuaalne tunde-elu. Kui sellesse seguneb alupoolel ka isamaa-luule aineid, hiljemini aga oludekajastusi, siis peaasjalikult ikkagi ainult niipalju, kui need ained riivasid isikut. Nii on H. kolme esimese luuletuskogu aineks peamiselt armastus, selle rõõmud ja pettumused. Siin on ta loonud mõnegi õrna ja lüürilise salmiku, mis oma lihtsuse ning südamlikkuse tõttu on saanud õieti rahvalikuks, nagu näit. »Ei saa mitte vaiki olla«. Teiselt poolt tunduvad aga need luuletuskogud pisut ühetoonilistena, kuna luuletaja tundmus ise on varjundivaene ja vähevarieeruv. H. suureks teeneks tollelt ajajärgult jääb see, et ta pärast Koidula surma takistas meie luule lõplikku langust, leidis sellele uue aineteala ja oskas sellesse valada uut tundesisu. — Pärast »Luuletuste« III ande ilmumist vaikis H. mitu a. ja tema järgmine kogu »Lained« ilmus alles a. 1906. Vaheajal oli paljugi muutunud: jaapani sõda ja esimene revolutsioon olid vapustanud Vene ilmariiki ning võimaldanud vabamat arenemist; Eestis oli alanud juba a. s. alul uus tõusuaeg, kuigi mitte enam endise romantilise tähe all; ja ka meie kirjandus valmistus põhjaliku murrangu vastu. Samuti oli luuletaja isegi muutunud: olid kasvanud aastate kestes kogemused, taltunud nooruse romantilised unistused, isiklikud tundmused andsid ikka rohkem ruumi objektiivsele vaatlemisele ja üldised huvid kerkisid kõrgemale. Kuigi H. ka nüüd on peamiselt tundelaulik, siis on ta tundmuste skaala ometi laienenud ja tema luule riivab peale armastuse ka üldisi aineid. Ta elab ja kannatab aktiivselt ühes ajaga ning on esimesi selle kirjandusliigi rajajaid, mida tunneme ajaluule nime all. Alates »Lainetega« tundub kõigis järgnevais H. luuletuskogudes teravalt ajajärgu käärimine, kannatus, protest ja lootus. Seda luulet kannab nii rahvusliku iseseisvuse kui ka õiglasema sotsiaalse korra püüd. — H. luuletegevuse teises pooles võime märgata kolme eri kihti: kõige pealt jätkab ta vana traditsiooni tõttu oma endist puhtisiklikkude tunnete tõlgitsemist, teiseks väljendab ta kääriva ajajärgu kollektiivseid tundmusi ja kolmandaks loob ta rea objektiivseid rahvaelu-peegeldusi, otsekui väsides enese isikust ning ajajärgu närvipalangust. Viimases laadis on luuletaja annud mõned idüllised või humoristlikud kombekujutused, mis otse klassilised. — H. salm oli tema tegevuse alupoolel võrdlemisi ühetooniline ja ilma silmatorkavate isikupäraste varjunditeta. Siin on tunda Heine mõju ning ajajärgu üldist šablooni. Kuigi luuletaja neist pahedest hiljeminigi täielikult ei vabane, ometi ilmub aja jooksul ta luuletuste vormissegi rohkem mitmekesisust. Ta katsetab vormis, mis tuletab kaudselt meelde rahvalaulu; kirjutab oma objektiivsed kombekujutused riimitud, kuid muidu vabas salmis; ja mõned tema luuletused on ühel hoobil nii riimita kui ka mingi kindla värsimõõduta. On õigus, kui tähendatakse, et H. on üks meie *vers libre*'i loojaist (M. Kampmann). Et luuletajat ähvardas viimases laadis vahel täieline vormituse hädaoht, on samuti tõsi, kuid ometi võimaldas see vaba laad tal vahel jõulisemat ja värskemat tundeväljendust. — Peale luuletuste peab H. töödest eriti meelde tuletama veel tema jutustuskogu »Väikesed pildid Eestist«. See sisaldab üksteistkümmend vähemat jutustust ja meeleolu-pilti. Nende hulgas on paar isikliku eluloo katket, pisut allegoorilise värvinguga, teised aga pakuvad enam-vähem realistlikke jutustusi, millede motiivid võetud autori lapsepõlve-mälestusist. Neis valitseb üldiselt rikas ja lopsakas rahvakeel ühes täpsa ning asjaliku jutustamisviisiga. »Väikesed pildid Eestist« on nende otsekohese kirjandusliku väärtuse kõrval tähtsad ja vajalikud veel autori eluloo, tema noorpõlve ümbruse ning mõjude lähemaks mõistmiseks.

Kampmann, Peaj. II[II], 334–51; M. Okas, A. H. kirjatööd (1905); V. Ridala, A. H. 50-a. sünnipäeva puhul (1914); Fr. Tuglas, A. H. (Looming nr. 8, 1924). *F. T.*

HABAKUK II, »Saaremaa prohvet«, vt. **TOOM.**

HABERMANN, Eugen, arhitekt, sünd. 7. X 1884 Tallinnas, õppis arhitektuuri 1902—05 Riia polütehnikumis ja 1906. a. alates Dresdeni tehnika-ülikoolis, mille lõpetas a. 1909. Töötas selle järel 1909. a. Dresdenis prof. F. Schumacheri juures ja oli 1910. a. praktika peal Liibavis. 1910.—11. a. tegev Riias ja 1912. a. kunstiline nõuandja Dyckerhof ja Widmanni raudbetoon-ehitusettevõttes Dresdenis. Viis 1913. a. lõpule »Estoonia« teatrihoone ehituse Tallinnas. 1914.—23. a. Tallinna linna arhitekt ja hiljemini linnavalitsuse konsultant planeerimisküsimustes. 1919.—22. a. ehitus-peavalitsuse juhataja. Asutas 1922. a. Eesti arhitektideühingu ja on selle esimees. — Tähtsamad tööd: Pirita (Püha Birgitta) kloostri rekonstruktsiooni plaan (1910—12), mille omandas Dresdeni kuninglik Denkmalsarchiv, Tallinna planeerimiskava (1917—20), Riigikogu hoone (1920—22) ja kaks suuremat elumaja (üks Raua, teine Graniidi t.) Tallinnas (1923–24); viimased kolm, milledest Riigikogu hoone on Eesti arhitektuurkunsti väärtuslikuim toode, koos arh. H. Johansoniga. Peale selle hulk